

společenstev před rokem 1945, je založena na největším množství výzkumů, mezi nimiž hrají důležitou roli výzkumy Soni Švecové. Tato část také nabízí čtenáři nejbarvitější obraz života slovenských kopaničářů. Druhá část, pojednávající o životě na kopanicích za socialismu, je opřena o výrazně menší datovou základnu a vyznívá ze čtenářského pohledu dosti ploše a schematicky. Je to jednoznačně dáno skutečností, že textů o životě kopaničářů v éře socialismu je daleko méně. I když v padesátých až osmdesátých letech 20. století se v terénu pohybovala celá řada etnografů a etnologů, mnozí z nich následně publikovali jen svoje rekonstrukce předsocialistického a předdružstevního způsobu života na kopanicích. Domnívám se ale, že ještě není všechno ztraceno – znamená to pouze jediné: vrátit se k terénním poznámkách a vytáhnout z nich všechno, co tehdy zaznamenali či postřehli o „současnosti“, v níž se tehdy pohybovali. Třetí část studie je výrazně schematická, založená skoro výhradně na autorových výzkumech.

Autor při svém srovnávání postupuje po tematických celcích: výpomoc v každodenním pracovním procesu, výpomoc při stavbě domu a hospodářských budov, výpomoc v čase svátečních

(obřadních) situací, výpomoc v nenadálých situacích, spolupráce v rámci jedné osady (lokality), společenská stratifikace vztahující se k obyvatelům centrálních vesnic a k obyvatelům kopanic, projevy společenské emancipace, význam spádových center/středisek, dělicích se dále na spádová podcentra/podstřediska. K jeho postupu není co dodat, snad jen pochválit jej za pozornost, kterou věnuje významu spádových center a podcenter, která jsou až jevem socialismu a družstevnictví, jimž ale prozatím nebyla věnována skoro žádná pozornost.

Autor si je vědom malého dosahu výsledků své studie, a proto svoje závěry formuluje velmi opatrně. Je škoda, že při svých úvahách o budoucnosti nevezal v úvahu to, čemu se říká „obecné trendy vývoje osídlení venkova“; tím míním, že již v dobách československého/slovenského socialismu docházelo k postupnému vylidňování nejen kopanic, ale i celých vesnic, zejména těch, které se nacházely v odlehlých oblastech. Byl a je to jev, který známe nejen od nás, ale z celé Evropy i z jiných kontinentů a který vede k vyprázdňení velkých ploch venkova a naopak k přeplnění měst a velkoměst.

Josef Kandert (ISS FSV UK, Praha)

Olga Danglová, Modrotlač na Slovensku. Blueprint in Slovakia. Ústredie ľudovej umeleckej výroby, Bratislava 2014, 376 s.–

Modrotisk je potiskování plátna formami namáčenými do rezerváží hmoty (papu) a jeho barvení za studena v roztoku indiga. V 19. století patřil k nejrozšířenějším způsobům výzdoby tkanin pro lidové odívání. Kniha Olgy Danglové, již vydalo Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚLUV) ve spolupráci s Etnologickým ústavem SAV,

je nejen komplexním přehledem o vývoji modrotisku na Slovensku jako lidového řemesla, ale i reprezentační publikací jeho motivické bohatosti.

Úvodní výklad o rozšíření modrotisku v Evropě a o jeho rozvoji na Slovensku od jeho cechovních počátků z konce 18. století doplňuje vzorně reprodukoványými

barevnými fotografiemi úvodních stran cechovních artikulí banskobystrického cechu barvířů z roku 1850. Instruktivní je i mapa meziměstských a samostatných cechů a oddíl o učních a tovaryších. Stručně naznačuje proměnu cechů podle zákona z roku 1872 a vliv těchto proměn na rozvoj modrotiskařských dílen na vesnicích. Jejich rozmístění ukazuje na mapě na základě aktualizovaných údajů, převzatých z publikace Josefa Vydry z roku 1954.

V komplexním přehledu o modrotiskařských dílnách popisuje zařízení dílen a způsob života barvířských rodin, ale i jejich společenské postavení. V kapitole Modrotlač po zániku dielní dokládá význam ÚLUV pro zachování a modernizaci modrotisku ve vybraných dílnách a pro využití jejich výrobků pro soudobou textilní tvorbu. V této souvislosti uvádí i vliv modrotiskových vzorů na textilní návrhářství v produkci bavlnářských závodů v Ružomberku. Zvýrazňuje význam výzkumu ÚLUV v dosavadním vývoji modrotisku na Slovensku a nejnověji spolupráci jeho odborných pracovníků s modrotiskařskou dílnou Stanislava Trnky v Púchově. Na dosavadní výklad navazuje kapitola o základních technologických postupech přípravy plátna, rezervážího roztoku a nádrže na barvení – kypy a také o výrobě forem a způsobu jejich používání.

Největší pozornost je věnována využití modrotisku v lidovém odívání, zejména

v krojích žen a jejich regionální specifice, již se modrotiskaři museli přizpůsobovat. Intenzivním výzkumem, zejména v muzeích, se autorce podařilo vytvořit obsáhlý katalog vzorů. Kvalitní fotografické reprodukce, doplněné podrobnými popisy, tvoří významný závěr publikace. Tato příloha je zároveň pozoruhodnou ilustrací předchozích textů o výtvarně různě zpracovaných tiskařských formách, o nejméně frekventovanějších motivech na Slovensku, ale i o jejich regionální rozlišnosti. V bohatém soupisu literatury chybí snad jen odkaz na referáty z mezinárodní konference o modrotisku, kterou uspořádalo Ústředí lidové umělecké výroby v Uherském Hradišti v roce 1972 (*Umění a řemesla*, 1973/2: 2–28).

Mezi etnologickými publikacemi je kniha Olgy Danglové výjimečná také tím, že je publikována dvojjazyčně – souběžně slovensky a anglicky. Je to odůvodnitelné jednak skutečností, že v minulosti vzájemnými tovaryšskými cestami – a tím i přenášením zkušeností z různých evropských dílen – měl slovenský modrotisk většinu společných technologických principů s ostatními modrotiskovými dílnami v Evropě, jednak také tím, že slovenský ÚLUV je členem Evropské asociace lidového umění a řemesel (European Folk Art and Craft Federation) a přispívá tak k aktivní spolupráci v rámci této organizace.

Josef Jančář (Uherské Hradiště)

Nicolas Maslowski – Jiří Šubrt (eds.), Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám. Karolinum, Praha 2014, 320 s.–

Téma paměti se v poslední době těší velkému zájmu. Paměť je jednou z hlavních otázek společenských věd. Využívá se při zkoumání nejen historických témat,

ale i problémů týkajících se současné společnosti. Zvýšený zájem o téma paměti spočívá nejen ve skutečnosti, že se každým rokem zmenšuje generace pamětníků